

זמן מקום

ניסן תשע"ד

תכנים ארץ ישראלים בלוח השנה העברי עורך: מאיר כהן

כל אדם צריך מצרים

מאת: אמנון ריבק

כל אדם צריך שתהיה לו איזו מצרים, להיות משה עצמו מתוכה ביד חזקה, או בחריקת שנים.

כל אדם צריך שתהיה לו איזו מצרים, לגאל עצמו ממנה מבית עבדים, לצאת בחצי הליל אל מדבר הפחדים, לצעד הישר אל תוך המים, לראותם נפתחים מפניו לצדדים. כל אדם צריך כתיף, לשאת עליה את עצמות יוסף, כל אדם צריך להזדקף.

כל אדם צריך אימה וחשכה גדולה, ונחמה והבטחה, והצלה, שיידע לשאת עינו אל השמים. כל אדם צריך תפלה אחת, שתהא שגורה אצלו על השפתים. אדם צריך פעם אחת להתכופף - כל אדם צריך כתיף.

כל אדם צריך שתהיה לו איזו מצרים, וירושלים, ומסע ארון אהד, לזכר אותו לעד בכפות הרגלים.

היום השביעי - חודש ניסן

מאת: מאיר כהן

חודש ניסן מאחד את היום השביעי לבריאה עם יציאת מצרים.

בסיום הבריאה באה השבת - "ויכולו השמים והארץ... ויכל... ביום השביעי מלאכתו אשר עשה" (בראשית ב' 1-3).

טעם השבת מובא בספר דברים (ה', 15) "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלוהיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, על כן ציוך... לעשות את השבת".

טעם השבת הוא "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך" שד"ל (שמות כ', 11) מפרש: "בכל פעם שציוה הכתוב על החמלה והחנינה והעזר אל הגרים ואל העבדים הוסיף זכרון יציאת מצרים".

בחודש ניסן חלים ימי השייון שבין היום ללילה - השייון החברתי מבטא את ביטול המעמדות בשבת וביציאה לחירות.

חג הפסח סוגר מעשה בריאה ופותח זמן היסטוריה. מאחד בין "זכר למעשה בראשית" ל"זכרון ליציאת מצרים", מאחד את היסוד הקוסמי (הבריאה) עם היסוד ההיסטורי (יציאת מצרים).

הארוע המכונן של היציאה הפיזית מעבדות לחרות מקביל לתוכן השבת הסובב ריתמוס מראשית הבריאה (יום ראשון) ועד ליציאה מעבדות ימי העבודה אל המנוחה של היום השביעי.

תמו ששת ימי הבריאה המקבילים לחודשי השנה מתשרי ועד אדר.

חודש ניסן פותח שישה חודשים של היסטוריה - מהכרזת החרות ויציאת מצרים (ניסן) אל ייסוד המדינה (אדר), סדרי חוק ותקנות חברה מתוקנים במתן תורה (סיון), בתמוז אוהז הריקבון בסדרי השלטון ובחודש אב - בא החורבן. ימי הסליחות (אלול) יבואו לכפר על החטאים שבגינם חרבה הארץ ובתשרי ישובו ימי הבריאה.

ימי ניסן מאגדים אביב ונעורים. שירת האהבה, שיר השירים, נפרשת על הזמן בחושניות, צבועה ירוק כצבע הטבע בנוף הארץ ישראלי.

המגילה מרחפת בנופי הארץ בתיאורי נוף מופלאים המשלבים את הרעיה והרעיה: "שערך - כעדר העיזים שגלשו מן הגלעד", "שינייך - כעדר הקצובות", "שפתותייך - כחוש השני" אלו ועוד מפליאים בשילוב נוף ואהבה, יוצרים הרמוניה מרתקת כעין "רועים בשושנים". הטבע בארץ

מוקדש כמנחת זכרון לע"נ הנערה הזכה אוריה-חיה עמר ז"ל

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

יוצא מן החורף ותורם נופך מרומם לטובת השבת ולמעמד יציאת מצרים.

השבת היא "מעין עולם הבא", מעט מגן העדן נפרש בזמן יציאת מצרים - בניחווחות אביב, פרי מגדים, כפרים עם נרדים. נרד וכרכום, קנה וקנמון, עצי לבונה, מור ואהלות, "ריח שמנייך מכל בשמים". אלו ועוד ממלאים את ניסן בריחות בשמים שיצאו מגן עדן.

חגיגת חושים של צבע, טעם וריח מעצימה ומשלימה את חויית היציאה מעבדות לחרות.

נחל דוד

זמן מקום

תכנים ארץ ישראלים בלוח השנה העברי

ירחון המכללה האקדמית לחינוך

חמדת הדרום
מכללה אקדמית לחינוך
HEMDAT HADAROM
College of Education

טל: 08-9937666

פקס: 08-9945532

שיחת חינוך: 1800-20-10-88

דוא"ל: hemdat@macam.ac.il

אתר: www.hemdata.ac.il

לקבלת הירחון במהדורה אלקטרונית נא לפנות בדוא"ל למכללה.

לשילוב מאמרים נא לפנות לעורך

טל: 02-6794412

נייד: 054-3334080

מייל: meir@makom.info

לימודי ההוראה המובילים בדרום הארץ נמצאים יותר קרוב ממה שחשבתם!

כחלה ברלמה אסמטור ב'

המכללה האקדמית "חמדת הדרום" בבית אוקרצ'ונית בחינך

מציעה לך מגוון מסלולי הכשרה ללימודי תואר ראשון בהוראה

נשים:

מסלולי הלימוד:

- < מקרא, מתמטיקה (יסודי)
- < מדעים (גן, יסודי, על יסודי)
- < ספרות ומקרא (על יסודי)
- < אנגלית (יסודי ועל יסודי)
- < חינוך מיוחד (בשילוב ספרות, תנ"ך, מתמטיקה, מדעים*)

גברים:

מסלולי הלימוד:

- < חינוך מיוחד, מתמטיקה, תושב"ע, מדעים*
- < תוכניות ייחודיות:
- < בעלי השכלה תורנית רחבה (מעל 10 שנות לימוד מגיל 18).
- < בגורי ישיבות הסדר.

חמדת הדרום
מכללה אקדמית לחינוך
HEMDAT HADAROM
College of Education

סטודנטיות-אושרית/אורנה: 054-4951549

סטודנטים-ישראל: 054-5937662

oshritush@macam.ac.il banim@macam.ac.il

השעורה אביב

מאת: אבי אלנתן

מועד ניסן נקשר ליסודות הטבע והחקלאות בארץ ישראל: "היום אתם יוצאים בחודש האביב" (שמות י"ג, 4). משמעות האביב במקרא הינה מצב הבשלת השעורה: "כי השעורה אביב" (שמות ט', 31). בפסח הובאה השעורה לבית המקדש כמנחת העומר: "אמר הקב"ה: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות" (בבלי, רה"ש ט"ז ע"א). בלוח גזר מכונה תקופה זו "ירח קציר שעורים". השעורה מכסה את השדות ועל כך אמרו חז"ל "אימתי שיבולים אומרות שירה? בניסן" (בבלי רה"ש ח' ע"א).

השעורה הינה ממשפחת הדגניים, צמח חד שנתי המגיע לגובה של 40-70 ס"מ. השעורה עמידה טוב מהחיטה בתנאי טבע באזורים שחונים. היא ידועה באזור הים התיכון כבר כ- 5000 שנה. גרגיריהם נמצאו בפרימיות במצרים ובמצדה.

קציר השעורים נזכר בספר ויקרא "כי תבואו אל הארץ... וקצרתם את קצירה" (ויקרא כ"ג, 10). קציר השעורים נעשה בשמחה גדולה "כל העיירות הסמוכות היו מתכנסות לשם כדי שיהא נקצר בעסק גדול" (רות רבה ג' ד"ה).

קורבן העומר של שעורים בפסח וקורבן מנחה חדשה מן החיטים בשבועות, הן שתי תחנות גורליות במעגל החקלאי בארץ ישראל. ספירת העומר היא מנגינת החיבור שבין שתי תחנות הדגניים- השעורה והחיטה.

השעורה נחשבה כלחם עוני וכמאכל בהמה וזכתה להיות "מנחת שעורים" בפסח. ביציאת מצרים, ביציאה משיעבוד לגאולה, היה עם ישראל במצב ירוד מבחינה פיזית ורוחנית ולכן השעורה הותאמה למצבם.

מכאן ואילך תוביל הדרך, דרך ספירת העומר, עד למנחת חיטים שהינו מאכל אדם אל חג השבועות, אל הר סיני וההתעלות הרוחנית.

מדרש נחומא (בראשית) תולה בנוח את גידול החיטה והשעורה: "קודם שנולד נוח, לא כשהיו זורעין היו קוצרין, אלא היו זורעין חיטים ושעורים וקוצרים קוצים ודרדרים... כיוון שנולד נוח, חזר העולם ליישובו. קצרו מה שזרעו...". בתרבות הטיבטית מהווה השעורה מאכל בסיסי המשמש לדייסה (צ'מפה), בישולי קדירה ולחליטת תה.

גרגירי השעורה הינם בעלי גודל קבוע ולכן שימשו לציון מידות ומשקלות בהלכה.

"מאכל הבהמה" נקשר גם לפרשת סוטה.

" והביא את קרבנה עליה, עשירית האיפה קמח שעורים. לא יצוק עליה ולא יתן עליו לבונה כי מנחת קנאות הוא, מנחת זיכרון מזכרת עון" (במדבר ה', 15)

"מנחת קנאות" בניגוד לכל המנחות באה ללא שמן ולבונה, באה לבטא "מזכרת עון".

השמן והלבונה מכונים "זך" ואילו אישה סוטה אינה ראויה לכך.

בתלמוד (בבלי סוטה יג ע"א, ירושלמי סוטה ב' ה"א) מתבררת הסיבה: "כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה- מאכל בהמה".

השעורה עשירה במינרלים ובוויטמינים ומשמשת כחומר גלם להכנת שיכר, בירה וויסקי.

גאולה ושכינה

"עד שלא נגאלו ישראל ממצרים, היו יושבים בפני

עצמם והשכינה בפני עצמה. מיום שנגאלו,

נעשו כולם הרמוניא (חטיבה) אחת וחפפה שכינה עליהם. וכיון שגלו, חזרה שכינה בפני עצמה וישראל בפני עצמן".

(איכה רבתי, פתיחתא, כט)

כתר ליוסף (קארו)

מאת: ד"ר עמנואל בן נאה

שבע מעש ונדודים נפטר בעל ה"שולחן ערוך" ביום י"ג בניסן השל"ה (24 במרץ 1575).

ממרום 87 שנותיו ר' יוסף קארו ראה הכל. נולד בספרד ב- 1488, גורש עם הוריו מספרד, נדד לתורכיה ובולגריה וב- 1536 עלה לארץ ישראל והתיישב בצפת.

צפת של אותם הימים שכנה בספירות הקבלה. בסמטאותיה חלפו הדמויות שהיו לסמלים- ר' יעקב בירב, ר' משה קורדובירו, רבי משה מיטראני, ר' משה אלשייך ובינותם צמח "בית יוסף".

בן 34 היה ר' יוסף כשהחל בחיבורו המקיף "בית יוסף"- פירוש ארבעה טורים של רבי יעקב בן הרא"ש. עשרים שנה עסק ר' יוסף בחיבור שנועד להקל הבנת שורשי הדינים וההלכות: "הסכמתי לחבר ספר כולל כל הדינים הנוהגים. בביאור שורשיהם ומוצאיהם מהגמרא. עם כל חילוקי סברות הפוסקים. איש לא נעדר... הייתי צריך להאריך ולכתוב סברות שאר הפוסקים וטעמם".

ר' יוסף קארו ראה צורך "להכניס ראשו בין ההרים הררי- אל להכריע ביניהם". "הבית יוסף" נשען על שלושת עמודי ההוראה: הר"ף (ר' יצחק אלפסי) הרמב"ם והרא"ש (רבי אשר בן יחיאל).

הפסיקות ההילכתיות של ר' יוסף קארו היו על-פי רוב דיעות שבין הפוסקים הקודמים.

תמצית ההלכות שנוסחו ב"בית יוסף" היו ל-"שולחן ערוך" שהיה ברבות הימים לספר יסוד המוסמך ביותר להוראת הלכה פסוקה בישראל.

"מרן"- ר' יוסף קארו עמד במרכזם של שני פולמוסים שהידהו זמן רב.

עם בואו לארץ הכירו חכמי צפת בגדולתו והושיבוהו בראש הועד של חכמי צפת. התבססות הישובים היהודיים החקלאיים באותה עת הצריכה עיסוק בהלכות התלויות בארץ ובעיות אלו הובאו בפני מרן.

פולמוס השמיטה עורר מחלוקות בין המנהג שהיה כדעת הרמב"ם לבין ר' יוסף אשכנזי שפעל נגד המנהג עד כי הפעיל מרן את נשק הנידוי כנגדו.

הסמכתו לרבנות של מרן על-ידי ר' יעקב בירב עוררה את "פולמוס הסמיכה" שחודש עם הסמכתו של מרן.

ר' יוסף קארו נשא שלוש עד חמש נשים וכולן נפטרו צעירות מלבד האחרונה. נולדו לו שבעה בנים ושתי בנות וכולם נפטרו צעירים מלבד ר' שלמה שנקרא ע"ש ר' שלמה מולכו. שלושה מילדיו נפטרו בשאלוניקי שם מצויות מצבות של שני בנים ובת.

בבית הועד של חכמי צפת ישבו מרן ורבי משה בר יוסף מטראני הנקרא: המבי"ט. ביניהם פרצו לעיתים חילוקי דיעות עד כי החיד"א מכתיר אותו בכינוי "בר פלוגתא דמרן".

אז כעתה היו חילוקי דיעות מהותיים בין קהילות לומדי התורה הספרדים והאשכנזים. גדולי התורה האשכנזים שהיו במיעוט הכירו בגדולת הספרדים שפעלו יותר לקידום לומדי התורה. עם זאת רבו המחלוקות, הנידויים והחרמות על נושאים הילכתיים ומנהגים.

המשורר ר' זכריה אלצ'ארי הגיע מתימן לצפת ב-1562, ביקר בישיבתו של מרן ותיאר את ישיבתו של מרן: "המאור הגדול החכם רבי יוסף קארו, אשר משיבתו חכמי צפת לא יסורו, כי בליבו התלמוד אגור, אחר ישיבתו שבע שנים סגור, וחוץ מכמה חכמות, גלויות ונעלמות, בליבו חתומות". בין חיבוריו של מרן: בית יוסף, השולחן ערוך, כסף משנה, שו"ת אבן העזר, כללי הגמרא, שו"ת אבקת רוכל ומגיד משרים.

זכה רבי יוסף קארו להיות רבן של ישראל ולהניח היסודות להלכה פסוקה הנוהגת מאז ועד עתה.

